

Ragnhildur Richter:

Tímaþjófurinn

eftir Steinunni Sigurðardóttur

Kennarahefti

Ágúst 1996

EFNISYFIRLIT

Inngangur	1
Örstutt um höfundinn og verk hennar	3
Tímaþjófurinn	5
Sjálfsmynd Öldu	6
Mynd annarra persóna af Öldu	9
Mynd lesandans af Öldu	10
Samband Öldu við annað fólk	12
Möguleikar Öldu	16
Tími/frásagnaraðferð	24
Ritgerðarefni	27
Ritaskrá	29

INNGANGUR

Ég viðurkenni að við fyrstu kynni líkaði mér ekki sem best við *Tímapjófinn*. Vissulega sá ég strax að margt er vel gert í sögunni, ekki síst þótti mér frásagnaraðferð Steinunnar Sigurðardóttur slungin. En það var víst Alda Ívarsen, sjálf aðalpersóna og þungamiðja sögunnar, sem fór eitthvað illa í mig. Mér fannst hún tilgerðarleg, snobbuð, áhugalaus um allt nema sjálfa sig og lifa í sjálfblekkingu. Og svona konu langaði mig ekki að þekkja þótt ég gæti dáðst að Steinunni fyrir að skapa slíka aðalpersónu og gefa henni orðið.

Svo tók ég að mér að ritdaða bókina, kannski til að hafa ástæðu til að kynnast henni betur. Við nánari lestur sá ég enn betur hvað Alda er tilgerðarleg, snobbuð, áhugalaus um annað en sjálfa sig og að hún lifir í sjálfblekkingu. En ég sá líka hvað hún er óörugg með sig, tvistigandi, brothætt og sjálfri sér ósamkvæm. Alveg eins og svo margar konur sem ég þekki og kann að meta (og alveg eins og ég sjálf, ef út í það er farið). Um leið og samsömunin náðist jókst áhuginn á Öldu Ívarsen og sögu hennar.

Nú er svo komið að *Tímapjófurinn* er ein af mínum uppáhaldsbókum og Alda Ívarsen hefur vaxið við nánari kynni. Þess vegna tók ég því feginn hendi að fá að setja saman kennarahefti um söguna, nýkomna í kilju. Ég hef aðeins einu sinni kennt *Tímapjófinn* og það var ekki dæmigerð framhaldsskólakennsla heldur kenndi ég söguna frekar fámennum hópi nemenda í valáfanga í kvennabókmenntum. Og eins og kennrar vita eru nemendur í slíkum hópum áhugasamari og móttækilegri en gengur og gerist í fjölmennum hópum í skylduáföngum framhaldsskólanna.

Þó er ég viss um að *Tímabjófurinn* er kjörin skáldsaga til að lesa með öllum nemendum og held að hún eigi vel heima í efstu kjarnaáföngum íslenskunnar, þar sem fengist er við nútímbókmenntir.

Kennaraheftið hefst á örstuttu yfirliti um æviferil og ritstörf Steinunnar. Þá tekur við umfjöllun um *Tímabjófinn* í sex hlutum. Hverjum hluta umfjöllunarinnar fylgja hugmyndir að verkefnum til að leggja fyrir nemendur. Í umfjölluninni geng ég út frá að nemendur hafi lesið alla söguna þannig að hægt sé að vísa til atriða allt til söguloka. Ég tel óparfa að rekja söguna með nemendum, þeir ættu að vera fullfærir um að lesa hana sjálfir og mæta tilbúnir til leiks. Komi annað á daginn er vitaskuld hægt að nota nokkrar kennslustundir (2-4) til að rifja söguþráðinn upp með spurningum og lítilsháttar skýringum og tengingum.

Í lokin er stungið upp á viðameiri ritgerðarefnum þar sem öll sagan er undir í einu.

Aftast er skrá yfir ritdóma, viðtöl við Steinunni og greinar um söguna sem kennurum gæti gagnast að glugga í.

Ég vona að kennaraheftið geti sparað ykkur eitthvað af undirbúningsvinnunni og gefið ykkur einhverjar hugmyndir til brúks í kennslunni þótt vafalaust nálgist margir söguna úr öðrum áttum en ég. Sömuleiðis vona ég að heftið verði til þess að fleiri lesi *Tímabjófinn* með nemendum sínum en ella.

Í ágúst 1996

Ragnhildur Richter

ÖRSTUTT UM HÖFUNDINN OG VERK HENNAR

Steinunn Sigurðardóttir (f. 1950) ólst upp í Reykjavík og varð stúdent frá Menntaskólanum í Reykjavík árið 1968. Hún las sálarfræði og heimspeki í Dublin á Írlandi og lauk þaðan BA-prófi árið 1972. Steinunn segist hafa byrjað kornung að skrifa, en fyrsta bók hennar, ljóðabókin *Sifellur*, kom út 1969. Auk ritstarfanna starfaði Steinunn um árabil sem fréttamaður á fréttastofu ríkisútvarpsins.

Tímapjófurinn, sem upphaflega kom út árið 1986, er fyrsta skáldsaga Steinunnar. Bókin vakti mikla athygli og Steinunn var, ásamt Thor Vilhjálmsyni (en *Grámosinn glóir* kom út í sömu vertíð), tíður gestur í sjónvarpsþáttum, sem þá var nokkur nýjung og menn veltu fyrir sér hvort réttmætt væri að vekja svo mikla athygli á rithöfundum, á kostnað verka þeirra.

Tímapjófurinn hefur komið út á dönsku, sænsku og frönsku. Þá hefur sagan verið þýdd á ensku og kemur sú þýðing út áður en langt um líður. Þýsk þýðing er einnig væntanleg. Það nýjasta sem af *Tímapjófinum* er að fréttta er að Frakkar hafa sýnt mikinn áhuga á að gera kvíkmynd upp úr sögunni og hefur Steinunn skrifað undir samning þar að lútandi. Enn er þó ekki ljóst hvort af þeim áformum verður.

Steinunn skrifar jöfnum höndum ljóð, sögur og leikrit, auk þess sem hún hefur skrifað bókina *Ein á forsetavakt* um líf og störf Vigdísar Finnbogadóttur í embætti forseta Íslands. Einnig skrifaði hún handrit að heimildarmynd fyrir sjónvarp um Vigdísí forseta. Þá hefur hún þýtt skáldsögu Irish Murdoch, *Svarti prinsinn*. Fremst í kiljuútgáfu *Tímapjófsins* er listi yfir verk Steinunnar í tímaröð.

Fyrir nýjustu skáldsögu sína, *Hjartastað*, fékk Steinunn Hin íslensku bókmenntaverðlaun.

TÍMAPJÓFURINN

Alda er slík þungamiðja *Tímapjófsins* að öll umfjöllun um söguna snýst á einhvern hátt um hana, hvort sem verið er að fjalla um innihald textans eða form. Og míin reynsla er sú að persónur sagna höfði frekar til ungra lesenda en aðrir þættir sagnanna.¹ Þess vegna hefur mér fundist gefast vel að nálgast sögur með nemendum út frá persónum og einhvers konar samsömunarlestri. Og þá ekki síst þegar aðalpersónan er jafn fyrirferðarmikil og Alda er í *Tímapjófinum*. Umfjöllunarefnin hér á eftir hverfast þess vegna öll um Öldu þótt þeim sé ætlað að ala nemendur upp í að verða góðir lesendur, þjálfa þá í því að njóta góðra bókmennta og spyrja þær spurninga sem hjálpa þeim að menntast og proskast.

Þar sem umfjöllunarefnin eru fremur huglæg en hlutlæg vil ég ítreka nauðsynina á því að kennarinn láti nemendur rökstyðja skoðanir sínar og ályktanir með því að vísa í texta sögunnar, hvernig vita nemendur það sem þeir telja sig vita um Öldu? Hvað í textanum rökstyður skoðanir þeirra? Sé þess ekki gætt rækilega er hætt við að umfjöllunin gæti leiðst út í að verða nánast eins og snakk um fólkid í næsta húsi, en ekki greining á bókmenntatexta. Og það er auðvitað aldrei nóg að nemandi hafi eitthvað á tilfinningunni um Öldu, eigi tilfinningarnar sér ekki stoð í textanum eiga þær varla erindi í umfjöllun um bókina, hversu brýnar sem þær eru í almennri umfjöllun um annað fólk eða sjálfskönnun nemandans.

---

¹ Pannig taka til dæmis allir afstöðu til og hafa áhuga á Bjarti í Sumarhúsum og Ástu Sóllilju og upplifa *Sjálfstætt fólk* í gegnum þau þótt beinn pólitískur áhugi virðist minni en að minnsta kosti þegar ég var í menntaskóla upp úr 1970.

SJÁLFSMYND ÖLDU

Þegar fjallað er um sjálfsmynd Öldu og hugmyndir hennar um sjálfa sig þarf að láta nemendur velta fyrir sér spurningum á borð við: *Hvað finnst Öldu um sjálfa sig? Er hún ánægð með sig? Er hún örugg með sig? Er hún sátt við sjálfa sig og líf sitt?*

Nemendur munu verða fljótir að komast að því að þrátt fyrir sjálfbirgingslegar yfirlýsingar Öldu og öruggt yfirborð fer því fjarri að sjálfsmynd hennar sé sterk og jákvæð. Hér er upplagt að fjalla um muninn á annars vegar sjálfsmynd, því hvernig persónan upplifir sjálfa sig og hvað henni finnst í raun og veru um sjálfa sig og hins vegar ímynd, þeirri mynd sem persónan býr til af sér til að halda á lofti og sýna öðrum, og getur gengist svo upp í að hún trúi ímyndinni jafnvel sjálf.

Ímynd Öldu liggar nokkuð ljós fyrir og hún leggur mjög mikla áherslu á að viðhalda henni. Það sést vel á því hvað hún leggur mikla áherslu á að horft sé á sig, hvernig hún sér sig stöðugt með augum annarra og hvernig hún sviðsetur nærveru sína. Dæmin eru mýmög, ég nefni aðeins örfá til skyringar, nánast af handahófi.

Þegar á fyrstu blaðsíðu sögunnar sviðsetur Alda sig þar sem hún óttast að menn haldi hana hafa verið við jarðarför:

Ég er í rauðu kápunni og svörtu sokkunum og ég er hálfjenert ef menn skyldu halda að ég hafi verið í jarðarför svo mellulega búin.²

² *Tímabjófurinn*, kiljuútgáfa 1996, bls. 7. Hér eftir er vitnað í þessa útgáfu sögunnar með blaðsíðutali (sem er það sama og í frumútgáfu 1986) í sviga eftir hverja tilvitnun.

Í selsferð ber hún sig saman við Hildi leikfimikennara og finnst hún ekki þurfa að óttast samanburð (hvers?):

Hún [Hildur] er hálfuraleg í dag, dúðuð í lopapeysu og stígvél. En ég er í græna buxnadressinu sem fer svo vel á rassinn og þarf ekki að hafa áhyggjur af því að aðrir taki sig betur út en ég. (35-36)

Aftur ber hún sig saman við Hildi leikfimikennara, í þetta sinn lýsir hún því þegar þær koma í vinnuna daginn sem Anton mætir til kennslu eftir Mexikóferðina:

Ég geng í salinn kortér yfir tólf. Lítill doktor í eðlisfræði sem hafði skamma viðvöl í járnruði landlæknishjónanna væflast hugfanginn um. Eðlisfræði hefur aldrei verið mitt fag.

Innkoma hjá Hildi leikfimikennara. Í stað göngulags ástundar hún fjaðurmögnuð hopp. Ekki bara spari, heldur líka hvunndags.

Svo kemur þú, minn vinur. Með hveitislikju í hári, uppljómaður á hörund, klæddur ljósrauðri skyrtu frá Mexikó. Klukkan er hálfteitt. Ábyggilega mér til heiðurs. Minn vinur. Ég fæ ekki í hnén, heldur beint í hjartað. Af hverju horfirðu þá ekki á mig heldur kúlurassinn á Hildi íþróttafrömuði. (64-65)

Þær Hildur ganga inn á sviðið, Anton kemur einfaldlega inn á kennarastofuna til að horfa á sýningu kvennanna. Og refsar Öldu með því að horfa á Hildi.

Alda segir að hún hefði sjálf þurft að eiga sitt privatbarn "svo ég yrði ekki ævilangt útlensk í heiminum" (134) en hún hrósar jafnframt heppni yfir að svo varð ekki. Hún ímyndar sér sig að fæða og upplifir fæðinguna sem sýningu fyrir forvitna áhorfendur og hámark niðurlægingar sinnar:

Nú eru þeir til sem telja fæðingu barns dásamlegan atburð. Ég hef í sjálfi sér ekki skoðun á því. Hinsvegar þekki ég míni takmörk. Ég hef orðið fyrir ýmsum niðurlægingum um dagana, en hina endanlegu niðurlægingu, að fæða barn, hefði ég aldrei, ég endurtek aldrei, getað afborið, útglennt undir ljóskösturum, blóðug um rassinn einsog apaynja. Með áhorfendur einsog í dýragarði. (134)

Hér togast þær á, sjálfsmyndin, sem þráir að eignast barn til að upplifa náið samband við aðra manneskju, og ímyndin, sem ekki getur afborið tilhugsunina um að aðrir horfi á hana við aðstæður sem henni finnast óþolandí afhjúpandi.

Undir lok sögunnar, þar sem Alda liggur í rúminu og bíður dauðans, hugsar hún jafnvel um sviðsetningu líks síns eftir að hún hefur þvegið sér hátt og lágt og sett á sig svolítioð L'air du temps ilmvatn frá Ninu Ricci:

Það var erfitt að paufast í náttkjólinn. Pennan hvíta sem þú sást mig í einu sinni. Einu sinni já. Það er ekki verra að vera þokkalegur ef maður skyldi fara að finnast hér einsog ég veit ekki hvað í fyrramálið eða á morgun. Sem betur fer þarf ég ekki að vera hrædd um að það verði farið að slá í mig áður en einhver kemur, því Sigga lætur sjá sig í síðasta lagi hinn og það veit ég hún gerir í þetta skipti því ég hef verið lasin. (188)

Hún leggur svo mikla áherslu á að viðhalda ímyndinni að hún hugsar fyrir ímynd líks síns eftir að hún er ekki lengur til sjálf.

Þegar líf Öldu hefur breyst í stefnulaust og sjaldnast edrú rangl um heiminn, eftir að Anton hafnar henni, veltir hún, í bréfi til hans, fyrir sér afleiðingum nauðgunar:

Ég finn ekki til hræðslu, ég er kona sem enginn mundi þora að nauðga. Ef í það færi samt er ég löngu búin að gera uppvið mig hvað er best. Bara láta þetta hafa sinn gang. Hvaða máli skiptir mig eitt tippi til eða frá. Og ekki ætlaði ég að breytast neitt þótt einhver síkkópati úti í bæ nauðgaði mér. Nei. Að sá atburður ætti að dólmínera líf mitt uppfrá því og gera mig tildæmis að hræðslupúka. Nei. Nei, ég skyldi leggjast í móðurætt einsog ég hef svo oft áður látið mig muna lítið um og passa að láta ekki berja mig. Ég er sannfærð um að margar konur gætu verið mér sammála í afstöðu sinni til nauðgana. Það er bara þetta með fólk. Það býr sig aldrei undir neitt. Þess vegna verður það svo standandi hissa þegar eitthvað kemur uppá. Í staðinn fyrir að hugsa einsog ég: Jæja ertu nú loksns kominn helvítis drullusokkurinn þinn og auminginn, getur ekki séð kvenmannsrolu í friði og skákar í skjóli þess að vera sterkari líkamlega. (100)

Ég held því ekki fram að fyrir henni sé Anton "eitt tippi til eða frá." Það fer þó ekki hjá því að þessar yfirborðslegu vangaveltur um nauðgunina kallist á við það hvernig tilvera Öldu hefur hrunið fyrir tilstuðlan eins karlmanns. Enn eitt dæmið um misræmið milli ímyndarinnar, Öldu köldu, og hinnar brothættu sjálfsmynnar.

Til að dýpka skilning nemenda á sjálfsmynd Öldu og misræminu milli sjálfsmynnar hennar og ímyndar er gagnlegt að skoða hvernig hún bregst við áföllum. Ég myndi láta two og two nemendur ræða saman eitt áfall og í framhaldi af því láta hvern og einn skrifa sína útfærslu á verkefninu. Stærstu áföll Öldu eru vitanlega þegar Anton hafnar henni og þegar Alma deyr. Einnig held ég að dauði Steindórs myndi nýtast vel í þessu samhengi.

MYND ANNARRA PERSÓNA AF ÖLDU

Hér höfum við að vísu ekki miklar beinar upplýsingar í textanum. Samt held ég að það væri gagnlegt að ímynda sér hvernig aðrar persónur sögunnar, sem ekki tengjast Öldu náið, upplifa hana. Hér verður erfitt að vísa í textann máli sínu til stuðnings, en samt gaman að reyna. Til að sjá hvernig Alda kemur öðrum persónum fyrir sjónir er að sjálfsögðu ekki nóg að gera sér grein fyrir Öldu heldur þarf jafnframt að setja sig í spor viðkomandi persónu.

Fyrirmæli að skriflegri hugleiðingu gætu hljóðað þannig:

Þú ert NN. Lýstu Öldu og segðu hvernig þér líkar við hana. Taktu dæmi úr sögunni til að skýra mál þitt.

NN er einhver eftirtalinna:

- a) Lísa, uppáhaldsnemandi Öldu
- b) bekkjarskáldið í sjötta bé
- c) Hildur leikfimikennari
- d) litli eðlisfræðingurinn
- e) Egill

Ég myndi leyfa nemendum að velja í orðastað hverrar þessara persóna þeir skrifa þótt vissulega sé einnig hægt að "skammta" hverjum og einum sína persónu.

MYND LESANDANS AF ÖLDU

Fram að þessu hefur verið fjallað um hvað Öldu finnst um sjálfa sig, um misrämið milli sjálfsmynðar hennar og þeirrar ímyndar sem hún heldur á lofti. Einnig hefur verið horft á hana frá sjónarhorni annarra persóna sögunnar. En nú held ég að sé tímabært að leyfa nemendum að blanda sjálfum sér inn í umfjöllunina og tjá sína skoðun á Öldu.

Til að mynda sér skoðun hafa nemendur allan textann að moða úr, hugsanir Öldu, orð hennar og gerðir. Lesandinn á að geta raðað saman brotum og jafnvel séð orsakasamhengi þar sem Alda sér það ekki. Við vitum eitt og annað um æsku

hennar og uppeldi, til dæmis að systir hennar og nafna, einu ári eldri, fæddist andvana og Alda hefur alist upp við að lesa nafn sitt á legsteini í kirkjugarðinum.³ Hefur það mótað hana á einhværn hátt?

Yfirleitt dregur hún upp jákvæða mynd af uppvextinum á heimili landlæknishjónanna, foreldra sinna, sem henni finnst (að minnsta kosti á yfirborðinu) að hafi veitt sér gott veganesti og hlúð vel að sér, einkum faðirinn. En myndin af bernskunni á sér líka skuggahlið sem getur birst þegar síst skyldi og treður sér eiginlega upp á milli hennar og Antons í fyrstu heimsókn hans, þegar hún í fljótfærni hefur dregið fram fjölskyldualbúum til að sýna honum:

En áhugi sögukennarans beinist að annari mynd. Ég á náttkjól með Öldu brúðu. Sem þá var stærri en eigandinn. Á þeirri mynd er öll gleði úr sjö ára andliti. Það er lokað og myrkt af þjáningu heimsins. Átrætt andlit. Aftur á móti brosir dúkkan samkvæmisleg mér við hlið.

Ég hef aldrei séð svona mynd af barni, segir sögukennarinn og hrekkur upp úr hugsun sinni.

Nei segi ég og legg albúmið til hliðar, skömmustuleg yfir að hafa tekið það fram. (34)

Pessa mynd hafði hún ekki ætlað að sýna og finnst hún hafa afhjúpað sig óþægilega.

Í haustlitaferð með Agli upplifir Alda lækningamátt náttúrunnar og finnst að allt sem þjakaði hana sé orðið gott:

Eftir klukkutíma gang um botngróðurinn eftir háltíma dvala í haustsól hefur ekkert komið fyrir og aldrei neitt verið að. Ég átti ekki andlausa æsku fordekruð í skjóli efnaðra aristókrata sem aldrei skildu hvað barni leið eða mundu ekki eftir að taka nótís. Sambond míni við pílta voru ekki á skjön og til þess eins að fá jarðsamband. Frönsku- og latínukennari hefur aldrei

---

³ Að vísu er ekki til siðs í raunveruleikanum að gefa andvana fæddum börnum nafn og jarða þau "á eigin forsendum" - en látum það liggja milli hluta.

nokkurn tímann drekkt sér á leið heim frá mér. Ég er nýorðin þrjátíuogsjö ára ný, ekki gömul. Og meðan Egill og Alma og Sigga og tveir eða þrí aðrir ganga um sömu garða og ég er yfir engu að kvarta. (31)

Landlæknishjónin áttu þá líka sínar slæmu hliðar og veittu dótturinni ekki þá andlegu næringu sem hún þarfnaðist og hún hefur alltaf upplifað sig á skjön við tilveruna. Þetta getur Alda aðeins viðurkennt fyrir sjálfri sér þegar hún er ein með náttúrunni (ég tel Egil varla með), þessar hugsanir fá að sjálfsögðu aldrei að komast upp á yfirborðið enda myndu þær þá rústa ímyndinni sem Alda leggur svo mikið upp úr að viðhalda.

En lesandinn getur raðað saman og séð samhengi sem er Öldu hulið.

Hér væri gott að leyfa nemendum að tjá sig nokkuð frjálslega, það er að segja án þess að krefjast strangra tilvísana til sögunnar, safna saman hugmyndum um Öldu í belg og biðu (á töfluna), hvernig hún er og af hverju hún er eins og hún er. Eftir slíka þankahrið ætti svo hver nemandi að skrifa stutta ævisögu Öldu og tína til allt sem hann veit um hana og sem honum finnst skipta máli.

SAMBAND ÖLDU VIÐ ANNAD FÓLK

Til að glöggva sig á samskiptum Öldu við annað fólk er gott að byrja á því að láta nemendur rifja upp hverja hún umgengst og skrá nöfnin á töfluna í þeirri röð sem nemendur nefna þau. Að því loknu munu væntanlega standa nokkur karlmannsnöfn á töflunni (þau mikilvægustu: Anton, Steindór, Oddur Ívarsen,

Símon og Egill. Fleiri kunna að vera nefndir, s.s. Geiri, einhverjir samkennrarar og einhverjir nemendur.) Konurnar sem Alda umgengst eru öllu færri. Varla nema þær Alma og Sigga þótt fleiri kunni að vera nefndar, s.s. Alda mamma, Hildur leikfimikennari, Lísa og hjúkrunarkonan í elliheimilisfantasíunni.

Það sem strax blasir við er að Alda virðist enga vinkonu eiga og að Alma er eina konan sem hún þekkir vel.

Næsta skref gæti verið að láta nemendur (gjarnan nokkra saman) kortleggja samskipti Öldu við nokkrar lykilpersónur, hver hópur nemenda væri láttinn fjalla um eina persónu.

Mikilvægustu persónurnar eru vitaskuld Anton og Alma en höfnun Antons og dauði Ölmu eru þau áföll sem skaða Öldu mest.

Samband hennar við Steindór skiptir líka máli sem nokkurs konar spegilmynd sambands hennar við Anton. Og hvernig á að skilja það að hún segir Steindóri að hún vilji ekki taka hann frá þrem litlum krökkum (10) og þegar Steindór finnst dauður í flæðarmálinu hugsar hún: "Ég hafði það þá af að gera þau föðurlaus þrátt fyrir góðan ásetning." (24)? (Hér er rétt að rifja upp að Anton er barnlaus, svo ekki er það af tillitssemi við þau sem hann hafnar Öldu.)

Aðrar persónur sem ég myndi vilja láta kortleggja samskipti Öldu við eru Símon, Egill og Sigga, en á hana má líta sem nokkurs konar staðgengil fyrir dóttur Öldu sem aldrei varð til. Einnig er hægt að líta á karlkyns samkennara sem hóp og Hildi leikfimikennara sem kvenkyns vinnufélaga þótt samskiptin við hana séu sannarlega ekki mikil.

Niðurstaðan úr þessari könnun yrði væntanlega sú að Anton og Alma eru einu persónurnar sem Alda leitast við að hafa náið samband við og leyfir sér að vera eðlileg andspænis. Anton hafnar henni og í kaflanum "Að halda andlti" veltir hún því fyrir sér hvort hún hafi fælt hann frá sér með því að missa andltið í augsýn hans:

Endalokunum bjóst ég við að taka einsog ég var yön, af nokkrum þunga, en með mikilli ró, og lesa fagurbókmenntir á kvöldin. Nú brá hins vegar svo við að Meine Ruh var búin, einsog hjá Grétu við rokkinn og ég grét óróleg og snýtti mér óhuggandi í bústnar kinnar á fv ástmanni auk þess sem ég umhverfðist í hægindastólum með ýmsar ásakanir og ég sem kappkostaði alltaf að vera tipptopp í framkomu. Það er líka svo auðvelt þegar manni er alveg sama.

Það hefur nagað mig öll árin: Ætli hann hefði snúið til mína aftur, ef ég hefði haldið andlitinu? Manneskja sem heldur ekki andlitinu er nefnilega ekki aðeins nakin hún er líka opin og skín í ógeðsleg innyflin. Enginn polir annan eftir slíka innsýn, nema hann sé menntaður skurðlæknir. (Já kannski hefði hann snúið til mína aftur ef ég hefði setið og fægt á mér neglurnar þegar hann varpaði mér út í ystu myrkur, látlaus og hlýr einsog tækifarirsræðumaður í sextugsafmæli) (177-178)

Hún óttast sem sagt að með því að sýna Antoni veikleika sína og afhjúpa fyrir honum andlega nekt sína hafi hún hrakið hann frá sér. Mikilvægt er að nemendur velti sambandi þeirra fyrir sér í ljósi þessara orða Öldu. Hún gefur Antoni hlutdeild í tilfinningum sínum og hann hafnar henni. Öðrum elskhugum hefur hún aðeins sýnt fágaða ímynd, haft stjórn á þeim og hafnað þeim þegar hún var búin að fá nóg. Og nú ímyndar hún sér að Anton hafi hafnað henni þegar hann sá hennar innri mann, þegar hún felldi grímuna. Þetta sýnir auðvitað veika/brotna sjálfsmynd Öldu, lítið sjálfsálit og nánast sjálfsfyrirlitningu. Það þurfa nemendur endilega að uppgötva sjálfir - kennarinn getur leitt þá áfram eftir þörfum.

Að mínu mati er Alma sú persóna sem Alda hefur nánast og best samband við, stóra systir sem hefur búið í sama húsi og Alda alla ævi. Gagnvart henni þarf Alda minna að sýnast en gagnvart öðrum þótt hún að vísu veiti Ölmu ekki hlutdeild í ástarsorginni miklu. Á sama hátt veitir Alma Öldu ekki hlutdeild í dauðastríði sínu og þiggur ekki boð hennar um að tala við hana um yfirvofandi dauða:

Alma er einsog hún hefur alltaf verið, kvartar aldrei og sýnist ekki hrædd. Ég skil það ekki. Ég vil leyfa henni að tala við mig um það sem hún á í vændum en ekki færast undan einsog svo oft er gert við fólk sem á að deyja. En Alma er of kurteis til að notfaera sér þetta litla leyfi. Hún segir bara: þakka þér fyrir, og strýkur mér vangann. (129)

Að vissu leyti má segja að þær systur farist á sambærilegan hátt, Alma fellur fyrir dauðanum, Alda fyrir elskhuganum eða ástinni. Tengsl þessara fyrirbæra, dauða og elskhuga, koma viðar fram í sögunni, bæði í tengslum við krabbamein Ölmu og í tengslum við Anton.

Samband þeirra Ölmu og Öldu virðist vera náið og áreynslulaust og mikil kaflaskil verða í sögunni þegar þykkildið í brjósti Ölmu finnst og hún dæmist til dauða. Eftir að Alma deyr er einsemd Öldu algjör, þær tvær manneskjur sem hún hefur reynt að tilheyra, Anton og Alma, hafa báðar yfirgefið hana.

Hér er rétt að minna á að í upphafi sögunnar er brugðið upp mynd af líkfylgd ungrar konu meðan Alda bíður eftir skólasetningu, daginn sem hún hittir Anton:

Mér hrýs hugur við að afplána biðina á Austurvelli, gangandi í hringi kringum styttu Jóns, en ég finn ekki upp á neinu öðru til að drepa tímann. Í sjöunda hring eða svo berst mér til eyrna óvenju hávær sorgarmars úr kirkjunni.

Svo er borin út líkkista. Hlýtur að vera ung kona, því maður um þrítgt og sjö eða átta ára stelpa ganga fyrst. Þau draga fæturna eftir malbikinu. Útfararfólkid tínist úr kirkju og blandast kennurum og nemendum, sem eru farnir að bíða eftir sömu athöfn og ég. Skólasetningu. (7)

Örlög ungu konunnar í líkkistunni má líta á sem fyrirboða⁴ þess hver örlög Öldu verða.

Eftir að Anton hafnar Öldu ranglar hún umhverfis Anton, um heiminn, meira og minna útúr heiminum þó, í sjö ár (sbr. hringina sjö sem hún ranglar umhverfis stytta Jóns Sigurðssonar). Og í sögulok er Alda lögst fyrir í smíðajárnarsúmi foreldra sinna og bið hennar eftir því að komast á sinn frátekna stað í kirkjugarðinum virðist á enda.

MÖGULEIKAR ÖLDU

Alda heldur því fram að allt fram að ástinni á Antoni, grand passjón, hafi hún ráðið lífi sínu sjálf:

Æ að ég hefði ekki hitt þig heimilislegan en flaráðan að totta pípusertinn frá morgni til kvölds. Þetta gekk allt svo vel hjá mér. Lífið var einsog ég vildi hafa það. Ég gat ráðið öllu. Frammað grand passjón. Mér skilst að margir renni skeiðið á enda án þess að verða nokkuð varir við g.p. Og ég hefði gjarnan viljað lifa þessu eina lífi sem mér var skammtað laus við þráhyggjur sem menn gefa fin nöfn á útlenskum bókum. Ekki hefur grand passjón þroskað mig heldur vanþroskað. Auk þess sem höfuðskepnan gp varð til þess að ég nennti ekki lengur að tala við fólk eða það við mig, en hver segir að maður hafi misst af miklu. (136)

Lesandinn veit hins vegar betur, hann veit að þarna reynir Alda að slá ryki í eigin augu og annarra til að viðhalda ímynd sinni og að í raun og veru hefur hún alltaf haft ósköp takmarkaða stjórni á eigin lífi - og varla gert kröfu til þess að ráða ferðinni sjálf.

---

⁴Nemendur þekkja hugtakið væntanlega eftir lestur Íslendingasagna.

Ein leið að skilningi á sögunni og Öldu er sú að kortleggja þá möguleika sem Öldu standa til boða - eða sem hún eygir sem möguleika. Hægt er að skipta þeim í fjóra flokka, Skjólin, ástina, ástarsorgina og dauðann.

Skjólin

Alda býr í húsi látinna foreldra sinna, landlæknishjónanna, við Sörlaskjól. Þótt nafnið sé vissulega táknrænt fyrir það skjól sem Öldu finnst hún eiga þar er það líka tvíbent. Því Sörlaskjól er til í raunveruleikanum, niður við sjó vestur í bæ í Reykjavík, eins og í sögunni. Ekki þurfti ég marga rannsóknarleiðangra þangað til að komast að því að þar er sjaldan skjól heldur er Sörlaskjól óttalegur rokrass.

Framan af sögunni er þó sæmilega skýlt í húsi landlæknishjónanna. Alda býr þar á efri hæð en á neðri hæð búa Alma og Sigga. Sambýli þeirra þriggja í húsinu er átakalaust, þær njóta þess að vera saman og löngu eftir að Anton hafnar Öldu og hún þvælist vönkuð um heiminn finnur hún skjól heima í Skjólunum hjá Ölmu og Siggu.

Eftir að Alma finnur "þykkildi í brjóstinu á sér" (124) og fær úrskurð um ólæknandi krabbamein skýlir Alda henni fyrir ókunnugu fólk i smiðajárnsrúminu:

Alma systir er alveg hjá mér. Flutt í smiðajárnsrúmið og ég á svefnsófa í sama herbergi. Hún þarf næstum aldrei að vera ein, því Sigga getur verið hjá henni meðan ég kenni og það kemur hjúkrunarkona einu sinri á dag.
[---] Ég ætla að hafa hana hér eins lengi og stætt er á því. Ég vil ekki vita af systur minni í þessu ástandi innanum ókunnugt fólk. (129)

Pannig halda Skjólin áfram að vera þeim systrum báðum skjól, alveg þar til Alma deyr. Eftir það er Alda alein í hálftómu húsinu sem nú er frekar eins og rammgert

virki um einsemd hennar en skjól um líf þeirra systra, eins og áður var, og hún saknar Ölmu:

Sigga kemur alltaf á föstudögum og stundum á miðvikudögum. Hún hefur tekið allt dótíð sitt. Einn og einn kassa í einu. Allt Ölmudót farið. Bara Öldudót eftir og Alda.

Kærastinn er sjaldnast með Siggu. Ég er ósköp fegin því. Þetta er ekki sérstaklega skemmtilegur maður og ekki par fallegur heldur. Hann þvingar líka Siggu á sama hátt og flestir menn þvinga konurnar sínar. Hún þarf að gera lítið úr sér þegar hann er nálaðt. Gott eigum við sem fengum að rétta úr okkur mannlausar.

Ég bauð þeim auðvitað að vera áfram á Ölmuhæð. En unga fólkio ætlar að fá sér nýja íbúð. Það um það. Ekki fer ég að leigja út neðri hæðina. Ég skrölti frekar ein á efri hæðinni í þessu tvílyfta húsi. Mannlaus neðri hæð. Það fer vel á því. Egill hefur að vísu talað um að fá afnot af henni, en ég tek því viðs fjarri. Og kannski er hann að grínast.

Aumingja Sigga hefur áhyggjur af mér í ættarhúsinu, tvöfaldar áhyggjur, því nú er ég orðin bæði móðir hennar og faðir. En ég hef áhyggjur af engum. Líka áhyggjur eru frá mér teknar. Ég er barnlaust foreldri. Vildi ég væri systir. Systir einhvers. Þetta væri allt annað líf hér í Skjólunum ef Alma væri kjur hjá mér. Sérílagi annað fyrir hana, auðvitað. Dauðinn er skandall. (144-145)

Hún saknar ekki bara Ölmu heldur saknar hún þess að tilheyra einhverjum, að vera systir. Auðvitað getur Egill ekki fyllt skarðið sem Alma skilur eftir sig, tilhugsunin um að hann komi sér fyrir í húsinu er fráleit.

Í sögulok hefur Alda svo komið sér fyrir í rúmi foreldra sinna í húsi þeirra og bíður hins eiginlega dauða síns, eftir að svo virðist sem hún hafi nánast grafið sig lifandi í Skjólunum í langan tíma.

Hér mætti láta nemendur velta Skjólunum fyrir sér með því að leysa eftirfarandi verkefni (gjarnan tveir og tveir saman):

Lýsið heimili Öldu eins nákvæmlega og kostur er. Hvað hefur ráðið vali hennar á innanstokksmunum? Hvaða húsgögn notar hún mest og skipta hana mestu?

(Það hlýtur að skipta máli að Alda lifir lífi sínu í umgjörð foreldra sinna, í húsi þeirra, með innbú þeirra og í rúmi þeirra, en rúmið er vitaskuld þýðingarmesta mublan.)

Ástin

Ástin er sá möguleiki sem Öldu finnst stórkostlegastur og sem hún er reiðubúin að leggja allt í sölurnar fyrir. Í upphafi kynna þeirra Antons finnst henni ekki sérlega mikið til hans koma þótt hún sýni honum fljótlega "alhliða athygli" til þess að "drepa tímann":

Ég veit hann er ekki þess verður. Og þó. Það væri svo fróðlegt að vita hvort tómið undir yfirborðinu er eins stórt og ég held. Tilraunir hans til að fylla út í það eru sérlega grunsamlegar. Rembist alltaf við að segja eitthvað mikið og merkilegt. Reykir pípuna með heimatibúnnum spekingssvip.

Sem ég sit og kynni mér takta hans í kennarastofusettinu þá kvíknar sú hugmynd að það þyrfti að taka sögupiltinn úr sínu náttúrlega umhverfi og fara með hann í Skjólin. Gá hvernig hann tæki sig út í flauelssófanum. (32)

Pannig gerir hún sér alltaf grein fyrir því að það er ekki elskhuginn heldur ástin sem er stórkostleg. Og það er ást hennar sem hefur skapað elskhugann eftir sínum vilja, ekki öfugt:

Ég skapaði þennan mann einsog ég væri guð. Ég stjórnaði verkinu með augnaráðinu einu og fullkomnaði það með því að strjúka honum um ennið hendurnar bringuna fæturna bakið og magann. Þessi maður er mitt handarverk. Hvað verður um þá sem flýja skapara sinn? Hvað verður um skaparann handarverkslaus? (66)

Sorg Öldu þegar Anton yfirgefur hana er ekki bara eftir Anton heldur syrgir hún það miklu frekar að sá sköpunarkraftur sem hún skynjaði í ást sinni er að engu gerður og skaparinn ranglar um, sviptur sköpunarverki sínu. Með því að yfirgefa hana finnst Öldu Anton taka frá sér stjórn á eigin lífi og möguleika ástarinnar sem er henni kannski umfram allt möguleiki á því að nýta sköpunargáfu sína.

Þegar fjallað er um ást Öldu á Antoni hljóta nemendur að komast að því að Anton er frekar óljós persóna og ekkert í fari hans sem útskýrir ást Öldu á honum. Petta undirstrikar að sjálfsögðu þá hugmynd að það er ástin sem er aðalatriði en allt að því tilviljun hver/hvernig elskhuginn er. Til þess að draga það fram væri gagnlegt að láta nemendur tína til allt sem vitað er um Anton og semja mannlýsingu hans.

Til dæmis væri hægt að láta nemendur svara spurningum á borð við:

- Hvernig lítur hann út?
- Hvað starfar hann?
- Hverjir eru fjölskylduhagir hans?
- Hver eru áhugamál hans?
- Hver eru framtíðaráform hans?
- Hverju fellur hann fyrir í fari Öldu?
- Hvað í fari hans kannt þú vel að meta? Af hverju?
- Hvað í fari hans kannt þú ekki að meta? Af hverju?

Ástarsorgin

Í ástarsorginni, eftir að Anton yfirgefur hana, flakkar Alda ringluð og stefnulaus um heiminn og virðist raunar oftast meira og minna drukkin. Flakkið er hennar leið til að reyna að lifna við og vera til:

Já. Eftir að vonin um þig hverfur er ég að heita má ekki til nema í draumum mínum og á ferðalögum. Á þvælingi um ókunna staði getur maður lifnað þótt það sé leiðinlegt að ferðast. (138)

Nú skýla Skjólin henni ekki lengur og hún veit ekki lengur hvað hún er svo hún grípur til þess að skilgreina sig út frá því sem hún er ekki, eins og konur hafa löngum verið skilgreindar (þ.e. konur eru samkvæmt því ekki-karlar):

Ég finn það svo vel í París að ég á ekki heima á Íslandi, ég á heima hér og í London, New York. Ég er alls ekki íslensk. Ég veit kannski ekki alminlega hvað ég er, en fráleitt íslensk. Í París er ég ein af öllum á götunni, sker mig hæfilega mikið úr til að passa alveg inní, er smart einsog þær frönsku, mikið málud einsog þær frönsku og dálítið full einsog þær frönsku. Ég er náttúrlega aðeins hærri en þær og brjóstastærri, en grónn og lekker einsog þær. Hvernig gæti ég gengið um Reykjavík í flegna kjólnum ljósbrúna, undir léttum áhrifum, nema vera talin geðsjúk fyrir vikið og eiga á hættu að vera handsömuð við Tjörnina.

[--]

En fína fólkioð útum gluggann minn [í París] hefur ekkert að fela. Það fer í taugarnar á mér að eiga ekki eins mikið af antíki og þau. Þótt Skjólin séu góð, þá verða þau aldrei neitt á við fínasta ekta fínt. Svona er að vera alinn á ólandi.

[--]

Pú mundir aldrei trúá hvað mér leiðist. Nei, mér leiðist ekki. Ég get bara ekki lífað án þín. Samt er ég nú að lifa. Guðminn almáttugur, ef mig hefði órað fyrir þessu þá hefði ég hlaupið heim í Skjól um leið og ég leit fyrst upp til þín á skólastettingu, pakkað saman og flutt hvert sem var. Til Raufarhafnar þess vegna. (98-99)

Pað eina sem Alda veit um sjálfa sig er að hún er ekki íslensk. Og á varla skjól í Sörlaskjóli, sem verður hvort sem er aldrei nógu fínt, en dæmist til að rangla um heiminn í átakanlegum leiðindum.

Flakk Öldu um heiminn sýnir tilvistarlegan vanda hennar í hnottskurn. Eftir að ástin bregst henni á hún sér enga tilvist lengur, hún veit ekki hver hún er og hún á hvergi samastað.

Hér mætti láta nemendur athuga ferðalög Öldu um heiminn í ástarsorginni. Verkefnið gæti hljóðað þannig: Skráið ferðir Öldu í ástarsorginni. Hvert fer hún og hvað gerir hún á hverjum stað? Hvað vekur helst áhuga hennar? (Hér er málið náttúrulega hvað fátt vekur áhuga hennar og hvað hún virðist hafast mikið við í rúmum hótelherbergjanna, skrifandi Antoni bréf, meira og minna drukkin.)

Dauðinn

Eftir sjö ár, mögur af ást en að sama skapi feit af ástarsorg, er að lokum svo komið fyrir Öldu að dauðinn er eini möguleikinn sem hún eygir. Þegar allt kemur til alls er gröfin eini vísi staðurinn sem hún á og hún telur sér trú um að jafnvel í þeim efnunum njóti hún forréttinda sem skipti máli, því hún á frátekinn grafreit í Gamla kirkjugarðinum við Suðurgötu:

Skelfing hvað það verður nú huggulegra fyrir mig að hrökkva uppf af þorra Íslendinga. Mér er þó ætlaður staður, en hinir greyin, alveg í óvissu um hvar þeim verður holað niður. Við Nesti í Fossvogi, kannski, eða uppi á öskuhaugum. Er það nú mórrall að jarða fólk í fyrrum ruslahaug. Er ætlast til að liðið hvíli í spekt með ísskápshurðir bretti saumavélar og stólfætur næst sér; er nú ekki nóg sem límir fólk við jarðliffið þótt það fái að vera í friði fyrir framliðnu dóti eftir dauðann. Var því virkilega ekki nóg

truflun að teygjum og bendlaböndum meðan það var og hét? Eða aumingja dána fólkid í Fossvoginum, alveg uppendir Öskjuhlíð sumt hvað og langar í sólbað milli jólatrjánna, eða það er of nálægt Nesti og óskar sér einnar með öllu. Nei auðvitað er það sá Gamli sem blívir, þar var byrjað að gróðursetja okkur fyrir svo löngu og steinarnir útsprungnir allt árið. Svo er stutt í bíó og leikhús og á barina, og það er alltaf í þeim Gamla sem skemmtilegasta fólkid gengur og hugsar fallega til okkar sem verðum horfin sjónum.

Enginn getur ímyndað sér öryggið í að eiga frátekinn stað undir grænni torfu. Óundirbúin brottför út í veður og vind væri ekki að mínu skapi. Það er höfuðnauðsyn mannesku einsog mér að vita nákvæmlega hvar ferðalagið á að enda. (14-15)

Í sögulok býr hún sig undir að taka á móti dauðanum heima í Skjólunum, í smíðajárnsrúminu þar sem margar gamlar konur hafa dáið á undan henni. Dauðinn kemur til hennar þar sem hún hefur sameinast konum fyrri kynslóða og hann er í mynd elskhugans, hann tekur utanum hana og strýkur henni um gagnaugað. Þar með hafa ástin og dauðinn runnið saman og sagan lokast.

Hugmynd að verkefni:

Alda segir að Alma hafi tekið dauðanum

Einsog hann væri dirty old man sem hefði boðið henni upp og hún yrði að afplána klámfenginn dans, þar til hljómsveitin byrjaði á nýju lagi. Þegar dauðinn kleip hana lostafullur horfði hún utanviðsig yfir öxlina á honum og þóttist ekki taka eftir neinu. (145)

Sjálf tekur Alda dauðanum eins og elskhuga sem gælir við hana svo hún deyr. Fjallið um hugmyndir Öldu um dauðann og um karlmenn í ljósi þessa líkingamáls.

TÍMI/FRÁSAGNARAÐFERÐ

Tíminn er mikilvægt hugtak í sögunni. Alda tímasetur ástarsamband þeirra Antons nákvæmlega, hvenær það hefst og hversu marga daga það varir.

Innri tími sögunnar er vel afmarkaður, í upphafi heldur Alda upp á 37 ára afmæli sitt og undir sögulok á hún aftur afmæli sjö árum seinna. En því fer fjarri að tímaskynjun Öldu sé rökrétt og blátt áfram. Upphafsetning sögunnar gefur strax tóninn að órókrétti tímaskynjun hennar: "Ég er of snemma á ferðinni, því úrið mitt hefur seinkað sér." (7) Kannski er ekki ástæða til að gera of mikið úr þessari furðulegu staðhæfingu og Steinunn heldur því fram að um sé að ræða vangá af sinni hálfu. Og ekki er heldur fráleitt að ímynda sér að sá sem veit úrið sitt seinka sér gæti haft tilhneigingu til að vera snemma á ferðinni, eins og til að sjá við úrinu. Hvernig sem á setningunni stendur gefur hún til kynna að tímaskynjun Öldu sé á einhvern hátt óhefðbundin og ekki "í takt við tímann".

Þau sjö ár sem sagan spannar verða í textanum að heilli mannsævi og Alda eldist ekki í neinu hlutfalli við tímann sem líður heldur byrjar hún að hröma á ógnarhraða þegar Anton hefur yfirgefið hana, hvort sem við lítum á hann eða óendurgoldna ást Öldu sem hinn eiginlega tímapjóf. Ekki er nóg með að hún hrömi hratt heldur fantaserar hún um ellina og sér sig fyrir sér ósjálfbjarga og ótalandi á elliheimili (bls. 155-157) og notar þá sýn til að stappa í sig stálinu komi til þess að hún þurfi að binda endi á líf sitt.

Segja má að tímaskeið sögunnar séu þrjú, tíminn fram að ástinni, tími ástarinnar og tími ástarsorgarinnar. Frásagnaraðferð sögunnar helst að nokkru í hendur við bessa skiptingu í tímaskeið. Frásögnin fram að ástarsambandinu er þannig nokkuð

hefðbundin raunsæisleg frásögn enda Alda þá jarðbundin og raunsæ (bls. 7-17). Meðan ástin lifir er frásögnin í sundurlausum og ákaflega ljóðrænum brotum og atburðarásin víkur alveg fyrir flæði tilfinninganna, bæði meðan þau Anton eru saman og hún bíður þess að hann komi aftur frá Mexíkó (bls. 37-64). Lengstur hluti sögunnar (frá bls. 64 til söguloka) gerist á tíma ástarsorgarinnar og þar brjótast alls kyns andstæðar tilfinningar Öldu upp á yfirborðið, nánast í einum hrærigraut, eins og til að undirstrika hvernig Alda hefur misst taumhald sitt á hefðbundnu lífi og hrokkið út af sporinu sem var henni svo mikilvægt áður en ástin kom til sögunnar. Þessi hluti sögunnar er að stórum hluta eintal Öldu við Anton, bæði í formi sendibréfa sem hún skrifar honum og ávarpa sem hún heldur yfir honum fjarstöddum. Í þessum hluta endurspeglar frásögnin víða að Alda er meira og minna drukkin á rangli sínu og skynjar heiminn í áfengisvímu.

Á bls. 144 er kaflinn "Skólasetning II" sem kallast vitanlega á við fyrsta kaflann, "Skólasetning". Petta er sá fyrsti fjögurra kafla sem eru endurtekningar á köflum í byrjun sögunnar og sýna að líf Öldu er farið að endurtaka sig og hefur þá líka að vissu leyti runnið sitt skeið á enda. En þó að atburðir eins og skólasetning og veisla á svölunum endurtaki sig er endurtekningin ekki nema daft og falskt bergmál þess upprunalega, eftirvæntingin og lífslöngunin er horfin og það eina sem er eftir er að bíða endalokanna og þrauka.

Lokakaflinn kallast á við upphafskaflann. Eins og Alda gekk sjö hringi umhverfis styttru Jóns Sigurðssonar daginn sem hún hitti Anton fyrst hefur hún nú sveimað umhverfis hann í sjö ár. Samlíkingin er ítrekuð með því að hún líkir Antoni við styttru: "Það koma viprur framan í mig ef ég sé hann ganga í Austurstræti, beygja fyrir horn, fara á Pósthús. Péttur á velli einsog stytta mikilmennis." (186) Auðvitað er Jón Sigurðsson mikilmennið þetta á (Austur)velli sem við þekkjum á styttru.

Þannig lokast sagan, Anton er steingerður í styttu mikilmennisins og Alda bíður eftir því að vera borin út í líkkistu, eins og unga konan á fyrstu blaðsíðu sögunnar.

Hér er það tvennt sem mér finnst áhugaverðast að fá nemendur til að skoða:

- 1) Orðræða hinnar drukknu. Hvaða aðferðir notar Steinunn til að tjá ölvun Öldu hér og þar um heiminn, þ.e.a.s. hvernig vitum við hvenær hún er drukkin og hvenær edrú?
- 2) Sendibréf sem aldrei eru send. Áhugavert væri að fá nemendur til að tjá sig um fyrirbærið. Eða ætlar Alda kannski að senda bréfin? Gerði hún það? Hafa nemendurnir skrifað bréf sem aldrei var meiningin að senda? Til hvers eru slík bréf skrifuð? Gaman væri að láta þau semja bréf sem Anton skrifaði Öldu en ætlaði aldrei að senda. (Er hann edrú eða drukkinn þegar hann skrifar bréfið?)

RITGERÐAREFNI

Það er ennþá að vejfjast fyrir mér: er ég manneskjan sem var sterkari en hinar og tók mark á tilfinningunni og reyndi ekki að flýja og horfðist í augu við drauma mína, draumana um þig, eða er ég einóð ynja, sem neitar af þrjóskri heimsku að sveigja sig undir léleg lögmál.

Fjallaðu um líf Öldu í ljósi þessarar tilvitnumnar.

Stíll sögunnar

Skoðaðu fjölbreyttan stíl sögunnar og fjallaðu um hvernig stillinn endurspeglar liðan Öldu á hverjum tíma.

Minningargrein Antons um Öldu

Í kaflanum "Hugleiðing um jarðarfjarir (okkar)" (bls. 158-159) gerir Alda ráð fyrir Antoni í jarðarför sinni. Í ljósi þess, veldu annað hvort a) eða b)

- a) Pú skalt ganga skrefi lengra en Alda og ímynda þér að þú sért Anton og skrifa minningargrein um Öldu til birtingar í Morgunblaðinu.
  - b) Pú skalt ímynda þér að þú sért Anton og skrifa minningar þínar um Öldu eftir að hún deyr. Pú ætlar engum að sýna minningarnar og alls ekki að birta þær.
-

Karlmanni í lífi Öldu

Fjallaðu um samband Öldu við karlmanni, aðra en Anton. Um er að ræða m.a. Steindór, Egil og Símon en hugsanlega einnig Geira og föður hennar. Hvernig er samskiptum Öldu við þá háttað og hvaða hlutverki gegna þeir í lífi hennar?

Ég er barnlaust foreldri. Vildi ég væri systir. Systir einhvers.

Fjallaðu um sjálfsmynd Öldu út frá þessari tilvitnun.

Alma

Fjallaðu um Ölmu og hlutverk hennar í sögunni. Hvað einkennir hana? Á hvern hátt er hún hliðstæða Öldu? En andstæða?

Alma og Alda

Fjallaðu um samband þeirra systra. Gerðu sérstaklega grein fyrir því hvaða áhrif veikindi og dauði Ölmu hafa á Öldu.

RITASKRÁ

Um *Tímaþjófinn* birtust eftirfarandi ritdómar:

- Eftir Árna Sigurjónsson í *Pjóðlifi* 3. tbl. 1987.
- Bryndísi Kristjánsdóttur í *Samúel* 1. tbl. 1987.
- Eystein Sigurðsson í *Tímanum* 3. desember 1986.
- Guðmund Andra Thorsson í *Pjóðviljanum* 19. nóvember 1986.
- Gunnlaug Ástgeirsson í *Helgarpóstinum* 11. desember 1986.
- Hjörleif Sveinbjörnsson í *Miðli* 2. tbl. 1987.
- Magdalena Schram í *Veru* 6 tbl. 1986.
- Ragnhildi Richter í *News from Iceland* no 135, maí 1987.
- Rannveigu G. Ágústsdóttur í *DV* 23. desember 1986.
- Soffíu Auði Birgisdóttur í 19. júní 1987.
- Vigdísí Grímsdóttur í *Morgunblaðinu* 25. nóvember 1986.
- Órn Ólafsson í *Skírni* 1987.

Eftirfarandi viðtöl við Steinunni í tilefni af útkomu bókarinnar eru skráð í *Bókmenntaskrá Skírnis*:

Vikan 47. tbl. 1986, s. 28: Guðrún Alfreðsdóttir: "Geri úlfalda úr myflugu."

Vikan 6. tbl. 1986, s. 12-17: Guðrún Birgisdóttir: "Upplifði fólk mikið eins og músik."

Morgunblaðið 9. nóvember 1986: Illugi Jökulsson: "Ég er eins og ástfangin manneskja ..."

Mannlíf 7. tbl. 1986, s. 129-34: Jóhanna Sveinsdóttir: "Ástarsorg er tímaþjófur."

Pjóðviljinn 23. nóvember 1986: Sigurður Á. Friðþjófsson: "Tímaþjófurinn var rifinn úr hjartanu."

Heimsmynd 5. tbl. 1986, s. 86: Sigurður Valgeirsson: "Aldrei lesið svona bók."

Þá vil ég að lokum vísa til tveggja yfirgripsmikilla greina um *Tímaþjófinn*:

Helga Kress: "Dæmd til að hrekjast. Um ástina, karlveldið og kvenlega sjálfsmýnd í Tímaþjófnum eftir Steinunni Sigurðardóttur", *Tímarit Máls og menningar*, 1. hefti 1988, bls. 55-93.

Rory McTurk: "Frásagnafræðin og Tímaþjófurinn", *Skírnir*, vor 1990, bls. 215-229. (Pýðandi Sverrir Hólmarsson.)